

Rajoitta Pohjoisessa-projekti/Grenseløst i Nord -prosjekt
Projektijohtaja/Prosjektleder Päivi Salminen
2008

Terveys- ja sosiaaliosasto/Helse- og sosialavdelingen
Finnmarkin lääninhallitus/Fylkesmannen i Finnmark

LASTEN JA PERHEIDEN PALVELUISTA NORJAN JA SUOMEN RAJA- ALUEELLA

Finnmarkin lääninhallituksen terveys- ja sosiaaliosasto on vuodesta 2002 alkaen suunnannut voimavaroja Norjan ja Suomen rajayhteistyöhön. Osana kehittämistyötä on vuosina 2006-2008 toteutettu Grenseløst i Nord –projekti. Projektin tavoitteena on ollut poistaa rajayhteistyön esteitä, auttaa alueen toimijoita luomaan yhteistyöverkostoja ja lisätä asukkaiden mahdollisuutta saada palveluita molemmista valtioista. Projektin loppujaksolla on painotettu lasten ja perheiden palveluita. Tässä artikkelissa kuvataan ja mahdollisuuksien mukaan vertaillaan Norjan ja Suomen raja-alueen lasten ja perheiden palveluita.

Samanlaiset ja erilaiset Pohjoismaat

Norja ja Suomi toteuttavat ns. pohjoismaista hyvinvointivaltiomallia, mutta maiden sosiaali- ja terveyspalveluiden organisoinnissa ja määrässä on merkittäviä eroja. Erot ehkä korostuvat juuri pohjoisella rajalla, Grenseløst i Nord -projektin kohdealueella.

Grenseløst i Nord -projektin piiriin kuuluvat idässä Sør-Varangerin kunta, jonka rajanaapurina on Inari. Utsjoen rajakuntia ovat Nesseby, Tana ja Karasjoki. Enontekiötä lähinnä ovat Norjassa Kautokeino ja Porsanger sekä Tromssan lääniin kuuluva Strofjord. Rajakunnat ovat harvaanasuttuja ja maaseutumaisia lukuunottamatta Sør-Varangerin kuntaa, jonka keskus Kirkkoniemi on kaupunkimainen.

Projektialueen kuntien yhteenlaskettu asukasluku on 35 347. Raja-alueella lapsia ja nuoria asuu yhteensä 7 682, eli enemmän kuin missään rajakunnassa on väestöä Sør-Varangerin kuntaa lukuunottamatta. Alue ajatellaan usein luontaiselinkeinovaltaiseksi ja erityisesti sitä kuvataan poronhoitoalueena. Molemmissa maissa merkittävin osa väestöstä työskentelee kuitenkin palveluelinkeinoissa. Norjan rajakunnissa palvelualan työntekijöiden prosentuaalinen osuus työvoimasta vaihtelee 68-80 %, Suomen rajakunnissa 74-79 %. Molemmissa

maissa julkisen palvelusektorin merkitys työnantajana on suuri. Jalostusalan työpaikkojen osuus on Norjassa 10-16 %, Suomessa 5-11 %, alkutuotannossa työskentelee Norjassa 3-19 %, Suomessa 11-12 % projektialueen kuntien väestöstä.

Raja-alue on vahvasti saamelaisen kielen ja kulttuurin aluetta. Raja-alueprojektin väestöstä saamelaisia on n. 11 000, heistä n. 3400 asuu Suomessa ja n. 7600 Norjan puolella. Kaikissa raja-alueen kunnissa on pyritty järjestämään saamenkielisiä palveluita, ehkä parhaiten niitä on saatavilla Norjassa Karasjoella, Kautokeinosssa ja Porsangerissa, Suomessa Utsjoella. Saamenkielisen sosiaali- ja terveystoimen ammattihenkilöstön rekrytoinnissa on kaikissa kunnissa ollut vaikeuksia.

Molemmissa maissa pyritään luomaan suurempia alueellisia ja toiminnallisia palveluorganisaatioita. Norjassa on meneillään suuri uudistus, jossa valtion Työ ja hyvinvointitoimiala (Arbeids- og velferdsetaten) ja kuntien sosiaalipalvelut muodostavat yhteisen Työ ja hyvinvointihallinnon (*Arbeids- og velferdsforvaltningen, NAV*). Jokaiseen kuntaan tulee NAV-toimisto vuoteen 2010 mennessä. Toimistojen palvelut voivat vaihdella kunnittain, mutta vähintäänkin niistä on saatavilla kuntien maksama sosiaaliturva ja aikaisemmin valtiolliselle eläkelaitokselle ja työhallinnolle kuuluneet sosiaalietuudet. Paikallisesti NAV-konttorin palvelut voivat olla laajemmat ja mm. lastensuojelu voi joissakin kunnissa siirtyä NAV-konttorin tehtäväksi.

Suomessa on meneillään koko maata koskeva kunta- ja palvelurakennemuutos, jossa merkittävin tulos on ollut kuntien yhdistyminen. Lapissa ja etenkin raja-alueen kunnissa kunta- ja palvelurakennemuutos ei ole ainakaan toistaiseksi tuonut erityisiä muutoksia kuntarakenteeseen tai palveluihin. Kuntauudistuksen rinnalla Suomessa on käynnissä valtion aluehallinnon uudistus, jonka yhtenä tavoitteena on lakkauttaa lääninhallitukset vuoden 2009 lopussa.

Norjassa ja Suomessa yhteiskunnallinen vastuu palveluiden tuottamisesta on eri tavoin järjestetty. Suomessa kunnat vastaavat palveluista ja valtio osallistuu niiden rahoitukseen valtionosuudella. Norjassa valtion on vahva toimija palveluiden järjestäjänä. Valtion rooli heijastuu myös aluepolitiikassa. Norja tukee aluepolitiikan keinoilla sekä yrityksiä että yksityisiä kansalaisia. Valtion vahvaa roolia perustellaan mm. sillä, että se on keino turvata kansalaisten yhdenvertaisuutta sekä palveluiden saatavuutta ja laatua asuipaikasta riippumatta.

Vertailukelpoisen tilastotiedon saaminen raja-alueen kunnista ja niiden järjestämistä palveluista on vaikeata. Maiden tiedonkeruutavat eroavat huomattavasti toisistaan. Norjassa tuotetaan Suomea enemmän yksityiskohtaista kvantitatiivista tietoa väestöstä, elinolosuhteista ja palveluista. Kun vertaa maiden valtakunnallisia internet-sivustoja (ministeriöt, sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus STAKES, lapsi-, nuoriso- ja perhetoimiala Bufetat, KELA, NAV), Norjalaisesta palvelujärjestelmästä ja sen ohjauksesta on internetin kautta saatavilla runsaasti tietoa, joka on tarkoitettu sekä alan ammattilaisille että suoraan kansalaisille. Suomalaisilla valtakunnallisilla sosiaali- ja terveysalan sivustoilla korostuvat ohjelma-, hanke- ja projektikohtaiset tiedot. Internet-sivustojen erojen voi olettaa osin liittyvän siihen, että valtio ohjaa Norjassa palveluita keskitetympin, kun taas Suomessa palvelutuotanto on hajautuneena kuntiin ja kehittämistoiminta tapahtuu monien rahoitus- ja hankeohjelmien avulla.

Odotusajan palveluista

Molemmissa maissa perheet ovat odotusaikana neuvolapalveluiden piirissä, osallistuvat synnytysvalmennukseen ja äidin ja vauvan vointia seurataan säännöllisissä tarkastuksissa. Suomen puolen raja-alueen äidit synnyttävät yleensä Rovaniemellä, Finnmarkissa on mahdollisuus synnyttää Kirkkoniemessä tai Hammerfestissa, Altassa hoidetaan riskittiömiä synnytyksiä. Lapin ja Finnmarkin erikoissairaanhoidopiirien kesällä 2007 solmima sopimus on tuonut molempien maiden äideille mahdollisuuden synnyttää naapurimaassa. Sopimus koskee molempien sairaanhoidopiirien kaikkia palveluita ja sen ensisijaisena tarkoituksena on palvella Suomen saamenkielistä ja Finnmarkin suomenkielistä väestöä.

Molemmissa maissa matkat synnytykseen voivat olla useita satoja kilometrejä asuinpaikasta riippuen. Norjassa kotisynnytys on vaihtoehto sairaalasyntytykselle ja sen järjestämiseen saa myös taloudellista tukea. Suomessa kotisynnytys on erittäin harvinainen, eikä virallinen palvelujärjestelmä tarjoa siihen apua tai tukea. Norjan kunnissa kätilöt huolehtivat äitiys- ja vanhempainneuvolapalveluista odotusajan ja vauvan ensimmäiset viikot. Inarissa on erikseen äitiysneuvola ja myös Enontekiöllä perheet saavat kätilöpalveluja, Utsjoella kätilöä ei ole. Suomessa maaseutukunnissa on tavanomaista, että terveydenhoitajilla on laaja väestövastuu aina odotusajasta vanhuspalveluihin asti. Terveydenhoitajat palvelevat tiettyä aluetta kunnassa ja ennaltaehkäisevän neuvolatyön lisäksi heille kuuluu myös kotisairaanhoido ja muita sairaanhoidollisia tehtäviä.

Lapsen isyys ja huoltajuus

Molemmissa maissa äidin aviomies on lapsen isä ellei muuta todeta. Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyyden toteaminen eroaa Norjassa ja Suomessa. Suomessa lastenvalvoja tekee isyys selvityksen ja vastaanottaa isyyden tunnustuksen, jonka maistraatti vahvistaa. Rajakunnissa lastenvalvojan tehtävät kuuluvat yhtenä osana kuntien sosiaalityön työkenttään. Kun vanhemmat asuvat avoliitossa, selvityksen teko on useimmiten rutiiniluontoista. Norjassa isä voi valita monista vaihtoehdoista tunnustaa isyytensä. Hän voi tehdä sen jo odotusaikana tai lapsen syntymän jälkeen kätilölle tai lääkärille, väestörekisteriviranomaiselle, määrätuille valtion viranomaisille, ulkomailla ollessaan konsulaatissa tai laivan kapteenille. Isyyden tunnustus ilmoitetaan rekisteriviranomaiselle. Suomalaista ehkä ihmetyttävä laivan kapteeni isyyden tunnustuksen vastaanottajana on ymmärrettävä, kun muistaa, että Norja on merenkulkumaa ja monet isät saattavat olla pitkälläkin työmatkalla merillä. Molemmissa maissa käytetään tarvittaessa isyyden selvityksen perusteena DNA-tutkimusta. Mikäli isyyttä ei ole vahvistettu tunnustuksella, molemmissa maissa viranomainen, äiti, mahdollinen isä tai lapsi voi kanteella ajaa isyysasiaa oikeudessa. Isyysasiassa toimiva viranomainen on Suomessa kunnan lastenvalvoja, Norjassa NAV:n alueellinen toimisto.

Sekä Norjassa että Suomessa avioliitossa olevat vanhemmat ovat molemmat lapsen huoltajia. Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen huoltaja on Suomessa lapsen syntyessä virallisesti äiti, mutta vanhemmat voivat sopia yhteishuollosta tai että lapsen huoltaja on isä. Yleensä avioliitossa asuvat vanhemmat sopivat yhteishuollosta. Sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijä vahvistaa vanhempien sopimuksen lapsen huollosta sen jälkeen kun maistraatti on vahvistanut lapsen isyyden. Norjassa molemmat vanhemmat ovat lapsen huoltajia, mikäli he asuvat yhdessä. Jos vanhemmat asuvat erillään, lapsen huoltaja on lähtökohtaisesti äiti, mutta vanhemmat voivat sopia huollosta ja ilmoittaa asiasta rekisteriviranomaiselle. Norjassa kunnan sosiaalitoimella ei ole viranomaistehtäviä lapsen isyyden selvittämiseen tai huoltajuuteen liittyen. Mikäli vanhemmat ovat erimielisiä lapsen huollosta tai asumisesta, molemmissa maissa tuomioistuin päättää asiasta.

Vanhempainetuksista

Norjassa vanhemmilla on oikeus kahdentoista kuukauden vanhempainlomaan. Äiti voi jäädä äitiyslomalle kaksitoista viikkoa ennen synnytystä ja synnytyksen jälkeen hänen on pidettävä lomaa ensimmäiset kuusi viikkoa. Lopusta oikeudesta vanhempainlomaan vanhemmat voivat sopia ja päättää itse.

Suomessa äiti voi jäädä äitiyslomalle 30 - 50 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa. Useimmat äidit jäävät pois työstä 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa eli hieman yli kuukautta aikaisemmin.

Äitiysrahakausi on 105 arkipäivää eli vähän yli neljä kuukautta. Sen jälkeen on 158 arkipäivän (n. 6 kuukauden) mittainen vanhempainrahakausi, jonka pitämisestä vanhemmat voivat keskenään sopia. Vanhempainrahakauden päättyessä lapsi on noin yhdeksän kuukauden ikäinen. Isä voi hakea isyyseränsä enintään 18 arkipäivältä eli kolmelta viikolta äitiys- ja vanhempainrahakausien aikana. Tämän lisäksi isällä on mahdollisuus pitää ns. isäkuukausi. Isäkuukausi koostuu vanhempainrahakauden viimeisistä 12 arkipäivästä ja 1-12 isyyseräpäivästä eli enintään 24 arkipäivästä. Suomessa isälle korvamerkitty oikeus vapaaseen on siis enintään noin kuukauden mittainen, Norjassa kuusi viikkoa

Molemmissa maissa lapsiperheiden sosiaaliturvaetuudet haetaan pääosin samojen periaatteiden mukaan. Norjassa haetaan Arbeids- og velferdsforvaltningenin (NAV) ja Suomessa Kansaneläkelaitoksen (Kelan) paikallistoimistojen kautta lapsilisä vanhempainpäivärahat ja lasten kotihoidon tuki, jota molemmissa maissa maksetaan kunnes lapsi täyttää kolme vuotta, edellyttäen että lapsi ei ole kunnallisessa päivähoitossa. Norjassa lapsilisää maksetaan kunnes lapsi täyttää 18 vuotta, Suomessa etuus päättyy lapsen täyttäessä 17 vuotta. Suomessa lapsilisä maksetaan perheen lapsimäärän mukaan porrastetuna ja ensimmäisestä lapsesta se on 100 €/kk (n. 800 kr/kk). Norjan puolella Finnmark-lisällä (320 kr/kk) korotettu lapsilisä on yhteensä 1290 kr/kk, eli n. 160 €/kk.

Yksinhuoltajien taloudellisessa tuessa on maiden välillä eroja. Molemmissa maissa yksinhuoltajalle maksetaan korotettua lapsilisää. Sen lisäksi Norjassa yksinhuoltaja voi saada ns. siirtymävaiheen tukea. Tukijakso voi pisimmillään alkaa kaksi kuukautta ennen lapsen syntymää ja tietyin ehdoin jatkua siihen asti, kunnes nuorin lapsi

täyttää kahdeksan vuotta. Lisäksi yksinhuoltajaa voidaan tukea koulutuskustannuksissa, lapsen hoidon järjestämisessä työn tai opintojen vuoksi sekä työn vuoksi tapahtuvan muuton kustannuksissa. Suomessa vastaavia yksinhuoltajuuden perusteella maksettavia etuuksia ei ole. Opiskeluun tai muuttoon liittyviä etuuksia voi hakea yleisenä opintotukena ja työhallinnon tai sosiaalitoimen useimmiten harkinnanvaraisina etuuksina.

Päivähoito

Suomessa lapsilla on subjektiivinen oikeus päivähoitoon, eli kunnalla on velvollisuus määräajassa järjestää lapsen päivähoitopaikka. Jos vanhemmat ovat työssä tai opiskelevat, hoitopaikka pitää järjestää kahden viikon kuluessa hakemuksen jättämisestä. Norjassa subjektiivinen päivähoito-oikeus on tulossa voimaan elokuussa 2009. Finnmarkin läänissä päivähoiton tarpeeseen pystytään nykyiselläänkin varsin hyvin vastaamaan.

Norjassa päivähoito kuuluu opetustoimen piiriin. Suomessa kunnilla on mahdollisuus itse päättää, huolehtiiko päivähoidosta opetus- vai sosiaalitoimi. Suomen rajakunnissa päivähoito on sosiaalitoimen järjestämää palvelua. Suomessa päiväkodit ovat pääsääntöisesti kunnallisia, raja-alueella muuta kuin kunnallista päivähoitoa on ollut vain yksittäistapauksissa. Norjassa päivähoitoa järjestävät monet tahot: kunnat, työnantajat, seurakunnat, yhdistykset, yritykset ja yksityiset henkilöt. Finnmarkissa suurin osa päiväkodeista on kunnallisia tai muutoin julkisesti ylläpidettyjä.

Suomessa päivähoito-oikeus koskee lapsen ja perheen tarpeen mukaista päivähoitoa, myös vuorohoitoa. Norjassa vuoropäivähoitoa on järjestetty lähinnä suuremmissa kaupungeissa. Tavallisesti päiväkodit ovat avoinna n. klo 7-16.30 ja muina aikoina vanhemmat järjestävät itse lasten hoidon. Päivähoitoa pyritään molemmissa maissa järjestämään lasten äidinkiellillä. Utsjoella ja Enontekiöllä päivähoitoa on saatavilla suomeksi ja pohjoissaameksi, Inarissa päivähoitoa tarvitaan suomeksi, pohjoissaameksi, inarinsaameksi ja koltan kielellä. Norjan rajakunnissa norjan ja saamen lisäksi on ollut tarvetta etenkin venäjänkielisestä päivähoitosta. Finnmarkin lääni on saanut paljon työvoimaa eri maista ja monet kunnat ovat vastaanottaneet pakolaisia. Esimerkiksi Sør-Varangin kunnassa puhutaan kahtakymmentä kieltä ja norjan lisäksi päivähoitossa on suomea, saamea, ranskaa, puolaa, venäjää, swahilia, kroatiaa ja portugalia puhuvia lapsia.

Raja-alueen kuntien kesken on jonkin verran ollut yhteistyötä lähinnä saamenkielisessä päivähoitossa. Inarilaisia lapsia on ollut hoidossa Sør-Varangerissa ja tanalaisia lapsia Utsjoen päiväkodissa. Vastavuoroiseen saamenkieliseen päivähoitoon on tarvetta myös Nuorgamista Tanaan.

Yllättävää on, että subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta huolimatta lapset ovat Suomessa vähemmän päivähoiton piirissä kuin Norjassa. Kuten oheisesta taulukosta ilmenee, Norjan raja-alueen kunnissa 1-5 -vuotiaista lapsista päivähoitossa on 72-91 %, kun Suomen puolen rajakunnissa luku vaihtelee 53-57 %. Ero päivähoitopalveluiden käytössä koskee molempia maita kokonaisuudessaan, ei vain raja-aluetta. Suomessa 1-5 -vuotiaista lapsista oli vuonna 2006 päivähoitossa 53 %, Norjassa 80 %. Suomessa alle kouluikäisiä lapsia hoidetaan huomattavasti

Norjaa useammin kotona. Maiden välistä eroa selittävää tutkimustietoa ei ole saatavilla. Taustalla voi olettaa vaikuttavan, että Suomessa on Norjaa vaikeampi yhdistää ansiotyötä ja lasten hoitoa. Suomessa on vähemmän mahdollisuuksia joustavaan työaikaan tai osa-aikaiseen työssäkäyntiin. Naisille tyyppisten palvelualojen työpaikkojen työaika päättyy Norjassa Suomea varhaisemmin ja Suomessa on haluttu että kaupallisia ja muita palveluita on saatavilla myös iltaisin ja viikonloppuisin.

Lapsen huolto ja elatus vanhempien erotessa

Avioeron yhteydessä tai vanhempien muuttaessa erilleen molemmissa maissa tulee sopia tai tehdä päätös lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta ja elatusvastuun jakamisesta. Norjassa vanhemmat keskustelevat lapsen asioiden järjestämisestä sovittelun yhteydessä. Sovittelukeskustelut ovat pakollisia kaikille alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmille. Sovittelun tarkoituksena on auttaa vanhempia pääsemään yhteisymmärrykseen lasta koskevista asioista.

Lapsi- nuoriso- ja perheosasto (*Barne- ungdom- og familieetat, BUFetat*) hyväksyy sovittelijat, jotka useimmiten ovat perheneuvoloiden työntekijöitä, mutta myös sosiaalityöntekijöitä, pappeja, psykologeja tai asianajajia. Kun vanhemmat ovat lapsen asioista yksimielisiä, he solmivat yksityisen sopimuksen, eikä sitä viranomaisen vahvista kuten Suomessa. Mikäli molemmat vanhemmat haluavat, he voivat pyytää lääninhallitusta vahvistamaan sopimuksen, jolloin sopimuksen perusteella voidaan päättää pakkotoimista, mikäli sopimusta ei noudateta. Yleensä sopimus on vanhempien välinen, eikä sitä ole vahvistettu. Riitatilanteessa päätöksen lapsen huollosta tekee tuomioistuin.

Norjassa lääninhallitus voi myöntää vanhemmille avustusta sovittelussa käyntien matkakustannuksiin, mikäli ne ovat poikkeuksellisen korkeat. Lääninhallitus tai tuomioistuin voi myös päättää lapsen tapaamisista aiheutuneiden kustannusten jakamisesta vanhempien kesken silloin, kun vanhemmat ovat niistä erimielisiä. Norjassa on keskustelua herättänyt lakiesitys, jonka mukaan vanhempien tulee olla yksimielisiä lapsen asioiden järjestämisestä, mikäli se vanhemmista, jonka luona lapsi asuu, aikoo muuttaa toiselle paikkakunnalle.

Suomessa vanhempien keskinäiset sopimukset lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta vahvistavat sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijät. Jos vanhemmat eivät pääse lapsen asioista yksimielisyyteen, päätöksen tekee tuomioistuin. Yleensä oikeus pyytää sosiaalitoimen lausunnon lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisten järjestämisestä. Suomessa lääninhallituksella ei ole lapsen huoltoon, asumiseen tai tapaamisoikeuksiin liittyviä tehtäviä.

Molemmissa maissa painotetaan erotilanteessa asioiden arviointia lapsen näkökulmasta ja pyritään auttamaan vanhempia yhteiseen vastuuseen ja sopimiseen lapsen asioista. Norjan lapsilain mukaan lapsella on oikeus seitsemän vuotta täytettyään ilmaista mielipiteensä, kumman vanhemman luona hän haluaa asua. Kaksitoistavuotta täyttäneen lapsen mielipiteelle tulee lain mukaan antaa suuri painoarvo. Suomessa on selvitettävä lapsen omat toivomukset ja mielipide, kun lapsi on riittävän kypsä ne ilmaisemaan tai jos vanhemmat eivät ole asiasta yksimielisiä. Suomessa ei huoltoa koskevassa asiassa erikseen ole määritelty ikärajoja lapsen

kuulemiselle, mutta tavallisesti 12 vuotta pidetään rajana, että lasta on ehdottomasti kuultava. Käytännössä nuorempaakin lasta useimmiten kuullaan tai hänen kanssaan keskustellaan asiasta.

Norjassa vanhemmat voivat sopia lapsen elatuksesta keskenään. Elleivät vanhemmat pääse elatusavusta yhteisymmärrykseen, NAV:n toimisto voi päättää sen suuruudesta. Suomessa vanhempien tekemä sopimus vahvistetaan sosiaalitoimistossa, riitatilanteissa elatusavusta päättää tuomioistuin. Molemmissa maissa elatusavun suuruus perustuu lapsen elinkustannusten jakamiseen vanhempien kesken näiden tulojen perusteella. Lapsen elatusvastuu on ensijaisesti vanhemmilla, mutta tilanteissa, joissa se ei toteudu, Norjassa NAV:n konttori maksaa lapsen päivittäisestä huollosta vastaavalle vanhemmalle elatustukea. Suomessa elatustukea maksavat kunnat, mutta vuonna 2009 se muuttuu KELA:n maksamaksi etuudeksi. Finnmarkin ja Lapin lääneille on yhteistä, että niissä on suhteessa ikäluokan kokoon eniten elatustukea saavia lapsia verrattuna maiden muihin lääneihin.

Mistä apua lapsen ja perheen ongelmiin?

Molemmissa maissa on tavoitteena, että lapsi ja perhe saisivat tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja eri viranomaistahot, kuten neuvola, päivähoito, koulu, perheneuvolat ja lastensuojelu tekisivät intensiivistä yhteistyötä.

Koulujen oppilashuollon palvelut ovat molemmissa maissa periaatteessa lakisääteistä, mutta palvelujen tosiasiallinen saatavuus vaihtelee. Molemmissa maissa kouluterveydenhoitajilla on keskeinen rooli oppilashuollossa. Norjassa opetustoimen pedagogis-psykologiset palvelut (*PP-tjenester*) kuuluvat myös esikouluikäisille ja aikuisille, joilla on oppimisvaikeuksia. Työntekijät voivat kunnasta riippuen olla pedagogeja, sosiaalityöntekijöitä, psykologeja, puheterapeutteja sekä muita pedagogiikan ja psykososiaalisen tuen ammattilaisia. Kuntien PP-palvelujen lisäksi Norjan raja-alueella saamelaisia palvelee Saamelaisten erityispedagoginen tuki (*Samisk spesialpedagogisk støtte, SEAD*), jonka toimipiste on Kautokeinosssa.

Suomessa erillistä henkilöstöä oppilashuoltotyöhön on yleensä vain suuremmissa kaupungeissa. Rajakunnissa oppilashuoltoa tehdään osana sosiaali- ja terveystoimen tehtäviä. Terveystoimen tehtävät pitävät kouluilla vastaanottoa, sosiaalityöntekijät ja lääkärit osallistuvat mahdollisuuksien mukaan oppilashuoltotyöryhmien työskentelyyn. Psykologipalveluja on saatavilla niukasti. Inarin psykologi osallistuu muun työn ohella koulujen oppilashuoltotyöhön Inarissa ja käy tarvittaessa muutamia tunteja vuodessa Utsjoella. Enontekiö saa psykologipalveluita Muonio-Enontekiön kansanterveystyön kuntayhtymältä. Enontekiöllä ja Inarissa on alle kouluikäisiä lapsia varten erityispedagogit, jotka työskentelevät sosiaalitoimessa. Inarissa on myös sosiaali- ja koulutoimen yhteinen kiertävä erityislastentarhanopettaja, joka työskentelee sekä päivähoitoikäisten että peruskoulun 1-2- luokkalaisten parissa.

Norjassa perheneuvolat kuuluvat valtion Lapsi- nuoriso- ja perhepalveluiden (*Barne- ungdom og familieetat, Bufetat*) piiriin. Karasjoen perheneuvola palvelee Kautokeinin, Porsangerin, Taanan ja Nessebyn kuntia ja se on kehittänyt

erityisosaamista saamelaisten perheneuvolapalveluiden tarpeisiin. Sør-Varangerin perheneuvolan piiriin kuuluvat Vadsø, Vardø ja Båtsfjord.

Lasten huoltoa koskevien sovittelujen lisäksi perheneuvoloiden puoleen voi kääntyä parisuhteeseen, vanhemmuuteen, elämänkriiseihin, perheväkivaltaan, seksuaaliseen hyväksikäyttöön, kulttuurisiin tai vähemmistökysymyksiin liittyvissä ongelmissa. Perheneuvolat järjestävät myös erilaisia kursseja ja ryhmiä. Perheneuvolaan voi ottaa itse suoraan yhteyttä, eikä sinne tarvita lähetettä.

Inarissa toimii pieni perheneuvola-mielenterveystoimisto. Utsjoki voi ostaa psykologin palveluita Inarista ja Enontekiö on joitakin kertoja hankkinut palveluita Rovaniemeltä. Käytännössä perheneuvolapalveluita Suomen raja-alueella on joko niukasti tai ei lainkaan saatavilla. Ulkopuolista ammattiapua tarvitessaan perheet kääntyvät ongelman luonteesta riippuen sosiaalitoimiston, terveydenhoidon tai seurakunnan puoleen. Monipuolisten perheneuvolapalveluiden tarve Suomen raja-alueen kunnissa on mitä ilmeisin ja perheneuvolapalveluilla voisi ehkäistä osaa lastensuojelun ongelmista.

Norjan rajakunnissa on saatavilla myös erikoissairaanhoidon kuuluvia lapsi- ja nuorisopsykiatrisia palveluita. Karasjoella toimii Helse Finnmarkin alainen Saamelaisten kansallinen psyykkisten terveyspalvelujen osaamiskeskus (*Samisk nasjonalt kompetansesenter - psykisk helsevern, SANKS*). Palveluyksikkö on erikoistunut saamenkielisiin ja kulttuurisensitiivisiin palveluihin. Karasjoella sijaitsevat SANKS:n lapsi- ja nuorisopsykiatrisen poliklinikka, perheosasto ja nuorisopsykiatrisen tiimi 15-30-vuotiaille nuorille ja nuorille aikuisille. SANKS:n alainen nuorisopsykiatrisen osasto aloittaa toimintansa syksyllä 2008. Karasjoen lapsi- ja nuorisopsykiatrisen poliklinikan yhteydessä toimii myös liikkuva lapsi- ja nuorisopsykiatrisen tiimi, joka työskentelee kodeissa, kouluissa ja lapsen muussa lähiyhteisössä. Tiimi palvelee Keski- ja Itä-Finnmarkin aluetta. Helse Finnmarkilla on lapsi- ja nuorisopsykiatrisia polikliinisiä palveluita myös Kirkkoniemessä.

Suomen puolella lähimmät lasten ja nuorten psykiatriset palvelut sijaitsevat Rovaniemellä Lapin keskussairaalassa. Inarin ja Utsjoen kunnat ovat viime vuosina ostaneet lastenpsykiatrisia konsultaatioita yksityiseltä palvelun tuottajalta. Saamenkielisiä lasten, nuorten tai aikuisten psykiatrisia palveluita ei Suomessa ole lainkaan tarjolla. Helse Finnmarkin ja Lapin sairaanhoitopiirin sopimuksen perusteella saamenkielisiä perheitä on ohjattu Karasjoelle lapsi- ja nuorisopsykiatriselle poliklinikalle ja jonkin verran myös muihin, erityisesti saamenkielisiin palveluihin.

Kunnat vastaavat lastensuojelusta

Molemmissa maissa vastuu lastensuojelusta ja sen järjestämisestä lapselle ja perheelle on kunnilla. Suomessa tuli vuoden 2008 alusta alkaen voimaan uusi lastensuojelulaki, joka on varsin yhdenmukainen Norjan lastensuojelulain kanssa. Lastensuojelulait painottavat lapsen ja perheen varhaista tukemista, laajaa yhteistyötä lapsen ja perheen kanssa toimivien tahojen kesken ja avoimuuden tukitoimien ensisijaisuutta. Lainsäädännön samankaltaisuudesta huolimatta on vaikea arvioida, eroavatko maiden lastensuojelun arviointikriteerit, puutumisen tavat ja voimakkuus toisistaan. Lastensuojelun tarpeen selvitykset on molemmissa maissa pääsääntöisesti tehtävä kolmen kuukauden kuluessa. Suomessa määrärahojen

ylityksiä ei ole sanktioitu, Norjassa lääninhallitus voi määrätä kunnan maksamaan sakkoa, ellei määräaikoja noudateta, mutta menettely on harvinainen.

Maiden lastensuojelun avohuollon tukitoimet muistuttavat varsin paljon toisiaan. Tukitoimet pyritään räätälöimään yksilöllisesti lasta ja perhettä parhaiten tukeviksi. Perheillä on oikeus saada neuvontaa, ohjausta, kotipalvelua ja perhetyötä. Lasta tai nuorta voidaan tukea harrastuksissa ja järjestää tukihenkilö tai -perhe. Lapsi tai perhe voidaan ohjata terapiaan ja heille pyritään luomaan läheisistä ja ammattilaisista koostuvaa tukiverkosto tai käyttää lyhytaikaisia sijoituksia sijaisperheeseen tai lastensuojelun laitokseen. Molemmissa maissa nuorta tuetaan koulutuksen ja työn hankkimisessa sekä asumisen järjestämisessä. Norjassa nuori voi olla lastensuojelun palveluiden piirissä 23-, Suomessa 21-vuotiaaksi asti.

Suomessa avohuollon tukitoimet perustuvat vapaaehtoisuuteen, mutta Norjassa lastensuojelu- ja sosiaaliasiota käsittelevä läänin lautakunta (*fylkesnemnda*) voi määrätä lapsen päivähoitoon tai vanhemmille oikeuden saada tukitoimia nuoren käytösongelmien vuoksi vaikka nuori itse asiaa vastustaisi. Norjan lastensuojelulain mukaan seitsemänvuotiaalla on oikeus ilmaista mielipiteensä ja 15 vuotta täyttänyt on osapuoli itseään koskevissa lastensuojeluasioissa. Suomen lastensuojelulain mukaan lapsen mielipidettä ja toivomuksia voidaan kuulla. Laissa mainittuna ikärajana on 12 vuotta, jonka täyttäneelle lapselle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi ja hänellä on oikeus käyttää puhevaltaa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

Tukitoimien osalta olennaisena erona on erilaisten ohjelmien käyttö. Norjassa on tavoitteena, että lastensuojelussa tulee käyttää hyväksytyjä ohjelmia perheiden tukena. Kunnat saavat apua ohjelmien toteuttamiseen valtion alueelliselta yksiköltä, Lapsi-, nuoriso ja perheosastolta (Bufetat) tai lapsi- ja nuorisopsykiatriselta poliklinikalta. Suositeltuja ohjelmia ovat läheisneuvonpito, Parents Management Training Oregon (PMTO) ja Multisystematisk terapi (MST). Läheisneuvonpidossa ulkopuolisen koordinaattorin avulla lapselle ja perheelle rakennetaan tukiverkosto, joka etsii ratkaisuja ongelmiin ja laatii yhteisen toimintasuunnitelman. PMTO on tarkoitettu aggressiivisesti käyttäytyvien ja konfliktoituvien 3-12 -vuotiaiden lasten vanhempien tueksi. Sitä käytetään myös koulussa ja lastensuojelun sijaishuollossa. Tapaamisia perheen kanssa on keskimäärin kerran viikossa 4-9 kuukauden ajan. MST on tarkoitettu 12-17-vuotiaille nuorille, joilla on käytöshäiriöitä, päihteiden käyttöä, rikollisuutta ja lintsausta. Ohjelmaa toteutetaan nuoren kotona yhteistyössä koko perheen kanssa. MST -tiimissä on vetäjä ja kolme terapeuttia, he ovat perheen saatavilla koko vuorokauden. Ohjelma kestää 4-5 kuukautta.

Suomessa tukiohjelmiä käytetään melko vähän, mikä johtuu ehkä ammattitraditioista ja resurssien vähäisyydestä. Läheisneuvonpito on em. menetelmistä Suomessa tunnetuin ja sitä on jonkin verran käytetty yksittäisissä tilanteissa myös rajakunnissa. Rajakuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijät toimivat norjalaisia kollegojaan enemmän yksin, etenkin Enontekiöllä ja Utsjoella. Niissä on pääsääntöisesti ollut yksi sosiaalityön koulutettu henkilö, joka samalla on vastannut sosiaali- ja terveystoimen hallinnosta ja taloudesta. Uuden lastensuojelulain mukaan lastensuojelun asiakastyötä ja johtamista ei voi tehdä sama henkilö, joten Utsjoellekin on perustettu sosiaalityöntekijän virka, jota ei kuitenkaan ole saatu täytetyksi. Enontekiöllä on jätetty täyttämättä sosiaalityön johtajan virka tämän jäädessä virkavapaalle, joten kunnassa työskentelee vain yksi sosiaalityön koulutettu henkilö. Inarissa on

sosiaalityön johtaja, neljä sosiaalityöntekijää ja muita psykososiaalisen tuen ammattilaisia, kuten psykologi, erityispedagogi ja kiertävä erityislastentarhanopettaja. Vuonna 2005 tehdyn selvityksen mukaan Norjan rajakunnissa lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä oli asukaslukuun suhteutettuna 1,8-2,5 kertaa enemmän kuin Suomen puolen rajakunnissa (Snellman 2005, 14-17). Lastensuojelun resurssien ero korostuu, kun huomioidaan, että Suomen puolella lasten ja perheiden muita psykososiaalisia palveluita, kuten esim. perheneuvolapalveluita, on tarjolla hyvin vähän tai ei lainkaan.

Norjassa kuntien lastensuojelun tukena ovat Lapsi, nuoriso- ja perhepalveluiden toimialan (*Bufetatin*) lastensuojelun erityisammatti-tiimit, faq-teamit. Finnmarkin läänin faq-teamin sijaintipaikka on Altassa. Faq-teamissa on sosiaalityön, psykologian ja pedagogiikan ammattilaisia. He antavat apua vaikeissa lastensuojelutilanteissa ja ovat erityisesti pienten kuntien tukena lastensuojelussa, osallistuvat huostaanoton tarpeen arviointiin ja huolehtivat lapsen sijaishuollon järjestämisestä. Lapsi- nuoriso- ja perhepalveluiden toimiala (*Bufetat*) vastaa keskitetysti sijaisperheiden hankkimisesta ja kouluttamisesta. Faq-team toimii kunnan linkkinä valtiollisiin lastensuojelun palveluihin ja sen avulla on tarkoitus turvata lastensuojelun laatu kunnan koosta ja resursseista riippumatta.

Suomessa uuden lastensuojelulain mukaan sosiaalityöntekijällä tulee olla käytettävissään eri ammattiryhmien asiantuntemusta ja kuntien on perustettava asiantuntijaryhmä lastensuojelun tueksi. Ongelmana rajakunnissa kuitenkin on asiantuntijoiden vähäinen määrä tai puuttuminen. Lastensuojelun erityisosaamisen tarpeesta on Lapissa paljon keskusteltu, mutta ongelmana ovat pitkät etäisyydet ja resurssien puuttuminen. Pienissä ja itsenäisesti toimivissa kunnissa osaamisen pitkäjänteinen kehittäminen on ollut vaikeata.

Suomessa valtiolla ei ole alueellista toimijaa lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Kunnat huolehtivat lastensuojelusta pääsääntöisesti varsin yksin ja kukin kunta hankkii itse sijaishuoltopaikat. Norjassa lapsia sijoitetaan huomattavasti Suomea useammin tavallisiin perheisiin. Lastensuojelulaitokseen Norjassa sijoitetaan enimmäkseen lapsia ja nuoria, joilla on vaikeita käytösongelmia, vakavia tai toistuvia rikoksia tai jatkuvaa päihteiden käyttöä.

Vapaaehtoisesta avohuollon tukitoimena tehtävästä sijoituksesta kodin ulkopuolelle päättää molemmissa maissa kunnan lastensuojelun johtaja. Suostumukseen perustuvasta huostaanotosta päättää Suomessa lastensuojelun johtava viranhaltija, Norjassa kaikki huostaanotot käsitellään lääninoikeudessa. Suomessa tahdonvastaisesta huostaanotosta päättäminen kuuluu hallinto-oikeudelle. Huostaanoton perusteet ovat lakitekstien perusteella samankaltaiset, mutta lakien soveltamisessa voi olla maiden välillä eroavaisuuksia.

Suomen hallinto-oikeudet käsittelevät kaikkien hallinnonalojen asioita. Lastensuojeluasioissa hallinto-oikeuden istunnossa on mukana lastensuojelun asiantuntija. Norjassa on vuonna 1993 perustettu lastensuojelu- ja sosiaalialasioita varten läänin lautakunnat (*fylkesnemnda*). Lääninlautakunta ei ole tuomioistuimien, mutta se työskentelee tuomioistuimen tapaan. Puheenjohtajana ja jäsenenä on lakimiehiä, lisäksi lautakuntaan kuuluu lastensuojelun ja sosiaalialan asiantuntijoita. Suomen lastensuojelulakia uudistettaessa keskusteltiin paljon Norjan

lääninlautakuntaa vastaavan perhetuomioistuimen perustamisesta, mutta lakiuudistuksessa päädyttiin siihen, että lastensuojeluasiat käsitellään hallinto-oikeuksissa.

Molempien maiden rajakunnissa lapsia on Enontekiötä lukuunottamatta enemmän lastensuojelun tukitoimien piirissä kuin Lapin ja Finnmarkin lääneissä keskimäärin (ks.oheinen taulukko). Erityisesti lastensuojelun tuen tarve korostuu Suomen puolella Utsjoella ja Norjassa Karasjoella. Raja-alueen lastensuojeluproblematiikan taustalla voi olettaa olevan voimakkaan ja nopean yhteiskunnallisen murroksen, joka on muuttanut perinteisiä arvoja, elämäntapaa, suku- ja perherakenteita. Julkisessa keskustelussa lastensuojelun ongelmien ajatellaan usein painottuvan kaupunkikeskuksiin, mutta yhä enemmän huomiota tulisi kiinnittää pienten pohjoisten kuntien lasten, nuorten ja perheiden ongelmiin.

Rajatyöntekijöiden sosiaaliturvasta

Raja-alueella monissa perheissä on tavallista, että joku perheen jäsenistä käy toisessa valtiossa töissä. Yleisenä periaatteena Pohjoismaiden kesken on, että työntekijä kuuluu sen maan sosiaaliturvan piiriin, jossa työskentelee, vaikkakin asuisi toisessa maassa. Perhe-etuudet maksetaan työskentelymaasta, ts. siitä maasta, jonka sosiaaliturvaan työntekijä kuuluu. Asuinmaa maksaa etuuksien välisen erotuksen siinä tapauksessa, että vastaavat etuudet ovat asuinmaassa korkeammat. Perheen vastaanottaman etuuden suuruus vastaa näin ollen kahdesta etuudesta suurempaa. Norjassa maksettavat perhe-etuudet ovat pääsääntöisesti Suomea korkeammat etenkin Finnmarkissa.

Yksittäisissä tilanteissa on syytä ottaa asioista huolellisesti selvää, sillä etuudet voivat vaihdella tai niiden saantiin voi liittyä erilaisia ehtoja. Perheitä koskevia ehtoja ovat mm. että Suomessa asuvalla, Norjassa työskentelevällä isällä on oikeus isyyslomaan ja vanhempainrahaan, mikäli äiti on työskennellyt Norjassa. Lapsen isällä on itsenäinen oikeus vanhempainrahaan siinä tapauksessa, että äiti on sairas, työelämässä tai opiskelee. Näin on myös siinä tapauksessa, että äiti ei ole työskennellyt Norjassa. Oikeus sosiaali- ja terveyspalveluihin määräytyy ensisijaisesti asuin- tai kotikunnan perusteella, työterveyshuoltoa ja kiireellisiä palvelutarpeita lukuunottamatta.

Pohjoismainen sosiaaliturvaporraali (ks. lähteet) on avattu kesäkuussa 2008. Sivuilta saa perustietoa sosiaaliturvaetuuksista Pohjoismaissa. Sivut ovat vielä melko yleisluontoiset ja niukat, mutta niiden kautta pääsee eteenpäin ja voi esittää yleisiä kysymyksiä Pohjoismaiden sosiaaliturvaviranomaisille. Yksityiskohtaisissa henkilökohtaisissa sosiaaliturva-asioissa on syytä ottaa suoraan yhteyttä asianomaiseen viranomaiseen, Suomessa useimmiten KELA:n ja Norjassa NAV:n paikallistoihin.

Opetus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnasta

Sairaanhoitajat, terveydenhoitajat, lastentarhanopettajat ja sosionomit valmistuvat molemmissa maissa ammattikorkeakouluista. Norjassa lastensuojelu- ja muilla sosiaalityöntekijöillä on ammattikorkeakoulututkinto, Suomessa kaikilta sosiaalityöntekijöiltä edellytetään maisterin tutkintoa yliopistosta. Molemmissa maissa toimii sosiaalialan osaamis- tai kehittämiskeskustoja. Suomessa sosiaalialan

osaamiskeskus on Rovaniemellä ja sen alaisena Inarissa työskentelee saamelaisen palveluita kehittävä suunnittelija. Tromssassa on Pohjois-Norjan lastensuojelun kehittämiskeskus (*Barnevernets Utviklingscenter i Nord-Norge*).

Karasjoella on Tromssan yliopiston alainen saamelaisen terveystutkimuksen keskus (*Senter for samisk helseforskning*), jossa tehdään saamelaisiin ja erityisesti nuorten ongelmiin kohdistuvaa tutkimusta. Molemmissa maissa erikoissairaanhoidossa harjoitetaan tutkimus- ja kehittämistoimintaa, Norjassa siihen ehkä ohjataan enemmän resursseja. Helse Finnmarkissa kokonaisuutena ja erikseen Saamelaisen psyykkisen terveydenhoidon (*Samisk nasjonalt kompetansesenter - psykisk helsevern, SANKS*) yksiköissä Karasjoella toimivat tutkimus- ja kehittämisosastot.

Molemmissa maissa käytännön kehittämistyötä tehdään monissa projekteissa. Mm. Suomen saamelaisalueen kunnat kehittävät yhdessä saamelaisen sosiaalipalveluja ja raja-alueen kunnissa on ollut kuntakohtaisia lasten ja perheiden palveluiden kehittämishankkeita. Suomen puolella joissakin raja-aluetta koskevissa projekteissa on ollut mukana tutkimusta Lapin yliopiston sosiaalityön laitokselta tai Rovaniemen ammattikorkeakoulusta. Norjassa mm. Karasjoki, Kautokeino ja Porsanger kehittävät yhdessä erityisesti saamelaista lastensuojelua ja Tanan kunnan vetämässä kuuden kunnan (Lebesby, Gamvik, Berlevåg, Botsfjord, Nesseby ja Tana) hankkeessa on etsitty ratkaisuja lastensuojelun kuntayhteistyöhön ja johtamiseen.

Minkä väristä ruoho on aidan takana?

Raja-alueen palveluita vertaillen voi löytää sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Pohjoismaissa yhteiskunnalla on suhteellisen laaja vastuu ihmisten hyvinvoinnista. Kansalaisten perusoikeuksissa ja palveluita ohjaavassa lainsäädännössä on ehkä joitakin eroja, mutta yleisesti ottaen ne ovat varsin yhdenmukaisia. Olennaisin ero löytyy resursseista, joiden avulla kansalaisten oikeudet palveluiden avulla saatavaan hyvinvointiin ajatellaan toteutuvan. Suomen puolella palvelut ovat sekä palveluyksiköiden että henkilöstön määrän osalta huomattavasti vähäisemmät kuin Norjassa. Huomiota kiinnittää myös Norjan Suomea runsaampi tutkimus- ja kehittämistoiminnan sekä saamenkielisten palveluiden määrä.

Norjassa kansalaisten yhdenvertaisuutta turvataan palvelujärjestelmällä, jossa valtiolla on myös alueellista ja paikallista toimintavastuuta. Asuinpaikasta riippumatta kaikille halutaan turvata samat mahdollisuudet yhteiskunnan tuottamiin palveluihin. Suomessa kunnat yksin tai keskinäisessä yhteistyössä ovat vastuussa palveluiden järjestämisestä, valtio osallistuu kustannuksiin maksamalla valtionosuutta kunnille. Norjassa valtio ohjaa suoraan tai alueellisten organisaatioiden kautta palveluita aina suositeltavia asiakastyön menetelmiä myöten. Suomessa valtio ohjeistaa palveluiden järjestämistä hyvin niukalla tavalla. Palvelujärjestelmän ohjauksesta keskusteltaessa Suomessa korostuu kuntien muodollisesti vahva itsehallinto, jolle resurssien niukkuus kuitenkin käytännössä asettaa tiukat rajat. Viime vuosina sosiaali- ja terveysministeriö on alkanut laatia palveluita koskevia suosituksia, jotka eivät kuitenkaan ole kuntia sitovia. Norjassa korotetuilla sosiaalietuuksilla, verovähennyksillä ja opintolainan takaisinmaksun anteeksiannolla houkutellaan pohjoisiin lääneihin erityisesti nuoria ja rekrytoidaan ammattihenkilöstöä, Suomessa vastaavia asumiseen perustuvia aluepoliittisia etuja ei ole käytössä.

Suomalainen raja-alueen sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja tai muu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen on ehkä norjalaista kolleegaansa itsenäisempi, mutta samalla pakosta myös yksinäisempi. Tehtäväkuva on monipuolinen, mutta samalla pirstaleinen ja erityisosaamista on vaikea kehittää. Palvelujärjestelmät eivät tietenkään ole olemassa itseään, vaan kansalaisten hyvinvointia varten.

Yksinkertainen, mutta vaikeasti vastattava kysymys onkin: miten erot palveluiden saatavuudessa vaikuttavat ihmisten elämään ja hyvinvointiin rajan molemmin puolin? Sekä asukkaat että ammattilaiset tarvitsevat enemmän tietoa raja-alueen olosuhteista ja palveluista. Lisääntyvä tietoa ja ymmärrys naapurimaasta auttaa myös katsomaan uusin silmin omia työskentelymalleja ja tapoja järjestää palveluita.

Asukkaille pohjoinen raja-alue on aina ollut rajaton, he ovat kokeneet sen yhteiseksi ja liikkuneet tarpeen mukaan rajan yli. Siksi on tärkeitä että raja-alueen kaikki toimijat, erityisesti kunnat ja molemmat valtiot, kehittävät palveluita, jotka tukevat alueen yhteistä hyvinvointia.

Rajakuntien väestö, 0-17 –vuotiaat, päivähoido ja lastensuojelun tuen saajat

	Väestö 2007	0-17 – vuotiaat, lkm	Päivähoidossa 1-5 -vuotiaat, % ikäluokasta v. 2006	Lastensuojelun tuen piirissä 0-17 –v. 2006 (***)
Norja	4 737 171	1 099 279	80	3,8
Finnmark	72 399	17 450	85	4,7
Etelä- Varanki	9 518	2 257	91	4,3
Nesseby	856	140	82	6,0
Taana	2 954	653	84	4,4
Karasjoki	2 866	723	76	9,3
Kautokeino	2 947	709	72	4,3
Porsanger	4 059	886	88	5,6
Storfjord	1 893	441	78	5,1
Norjan rajakunnat yht.	25 093)	5 809)		
Suomi	5 300 484	1 096 025	53	5,0
Lappi	184 390	37 224	56	5,2
Inari	6 954	1 310	57	6,4
Utsjoki	1 335	223	67	16,3
Enontekiö	1 965	340	49	4,5
Suomen rajakunnat yht.	10 254)	1 873)		
Raja-alue yht.	35 347	7 682		

*) 1.1.2008

**) 31.12.2007

***) Norjan luvussa mukana ikäluokasta lastensuojelun avohuollon tukitoimien tukitoimien piirissä olleet ja huostaanotetut, Suomen luvussa avohuollon tukitoimien piirissä olleet. Huostaanotettujen %-osuus ikäluokasta Inari 1%, Enontekiö ja Utsjoki 0%

Lähteet: Norja: www.ssb.no, Suomi: www.uusi.sotkanet.fi 22.7.2008

Lähteet:

<http://www.helse-finnmark.no/>

Høringsbrev om Barnelovutvalgets forslag til endringer i barneloven. 09.05.2008
Høring - NOU 2008: 9 Med barnet i fokus - en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/Hoyringar/hoeringsdok/2008/horing---nou-2008-9-med-barnet-i-fokus--/horingsbrev.html?id=511065>

Indikaattoripankki SOTKANet, www.sotkanet.fi

Kansaneläkelaitos, www.kela.fi

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=huol%2Aja%20tapaamis%2A>

Lastensuojelulaki 2007/417

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Lov om barneverntjenester (barnevernloven)

<http://www.lovdato.no/all/nl-19920717-100.html>

Lov om barn og foreldre (barnelova)

<http://www.lovdato.no/all/nl-19810408-007.html>

Norske Arbeids- og velferdsetaten, <http://www.nav.no/>

Norjan Saamelaiskäräjät, www.sametinget.no

Pohjoismainen sosiaaliturvaporaaali, www.nordsoc.org

Rajoitta pohjoisessa. Työryhmäraportti Suomen ja Norjan välisestä yhteistyöstä pohjoisessa. Sisäasiainministeriön julkaisuja 29/2004.

[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/B9C3CB6C0612E022C2256FA20036E912/\\$file/292004.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/B9C3CB6C0612E022C2256FA20036E912/$file/292004.pdf)

Saamelaiden kansallinen psyykkisten terveystenestien osaamiskeskus (Samisk nasjonalt kompetansesenter - psykisk helsevern, SANKS)

www.helse-finnmark.no/category10180.html

Snellman, Aino; Helse og sosialtjenester på to sider av en grense. *Helse- og sosialmeldingen 2005*. Helsetilsynet i Finnmark, Fylkesmannen i Finnmark.

Statistisk sentralbyrå, www.ssb.no

Suomen Saamelaiskäräjät, www.samediggi.fi